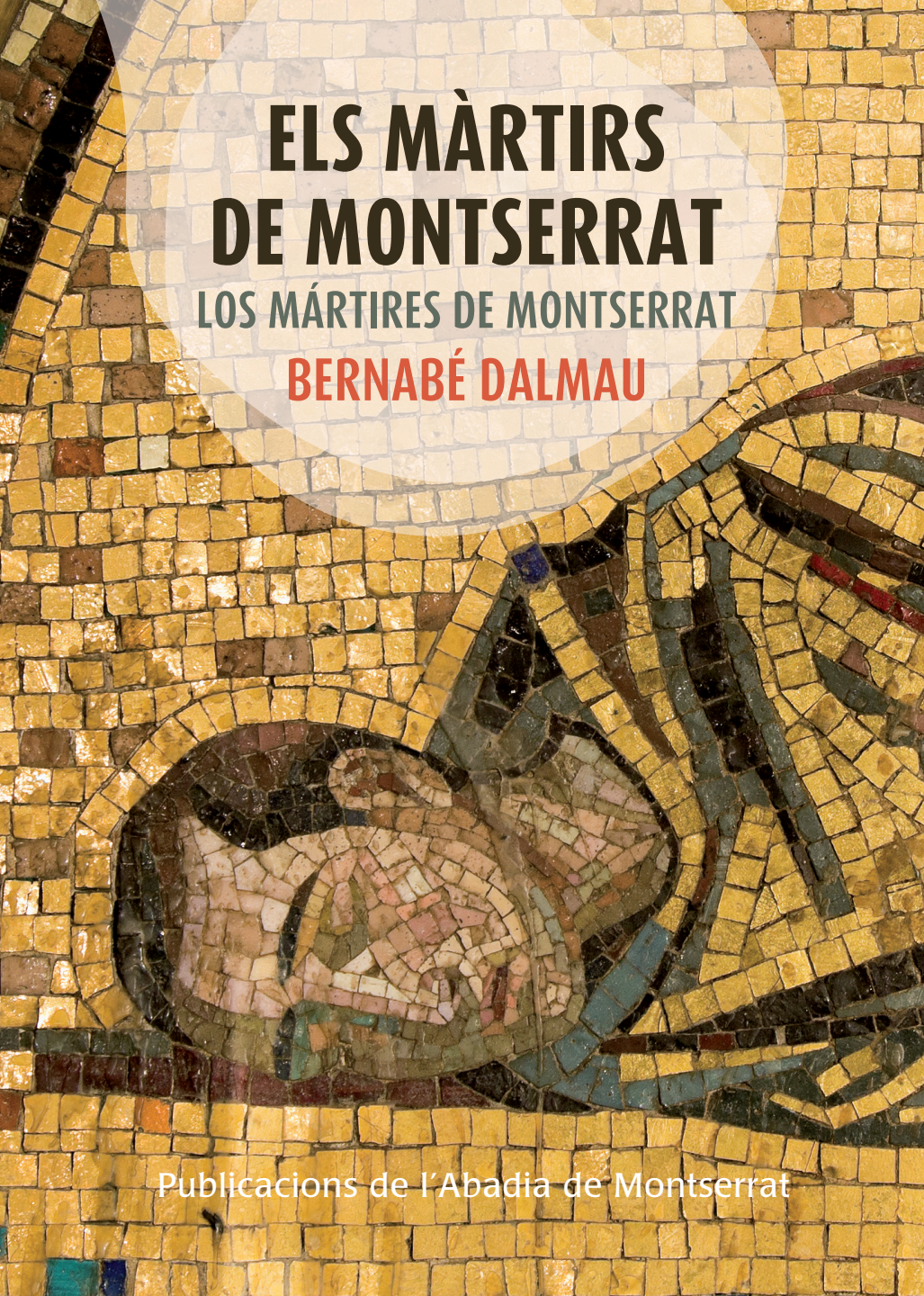

ELS MÀRTIRS DE MONTSERRAT

LOS MÁRTIRES DE MONTSERRAT

BERNABÉ DALMAU

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

**ELS MÀRTIRS
DE MONTSERRAT**

*LOS MÁRTIRES
DE MONTSERRAT*

BERNABÉ DALMAU

**ELS MÀRTIRS
DE MONTSERRAT**

***LOS MÁRTIRES
DE MONTSERRAT***

Publicacions de l'Abadia de Montserrat
2013

Primera edició, juny de 2013
Primera reimpressió de la primera edició, octubre de 2013
© Bernabé Dalmau, 2013
La propietat d'aquesta edició és de
Publicacions de l'Abadia de Montserrat
Ausiàs Marc, 92-98 - 08013 Barcelona
ISBN: 978-84-9883-603-5
Dipòsit legal: B. 9647-2013
Imprès a Novagràfic, S.L. - Pol. Ind. Foinvasa - Vivaldi, 5
08110 Montcada i Reixac

*El 28 de juny de 2012
el Sant Pare Benet XVI autoritzà
la Congregació per a les causes dels sants
a promulgar el decret de martiri,
entre altres servents i serventes de Déu,
dels monjos de Montserrat*

Pare ROBERT GRAU i BULLICH
Pare LLEÓ ALESANCO i MAESTRO
Pare LLUÍS PALACIOS i LOZANO
Pare JOSEP M. FONTSERÈ i MASDÉU
Pare DOMÈNEC GONZÁLEZ i MILLÁN
Pare JOAN ROCA i BOSCH
Pare AMBRÒS M. BUSQUETS i CREIXELL
Pare PLÀCID M. FELIU i SOLER
Germà EUGENI M. ERAUSQUIN i ARAMBURU
Germà EMILIÀ M. GUILÀ i XIMENES
Germà BERNAT VENDRELL i OLIVELLA
Dom FRANCESC de P. SÁNCHEZ i SOLER
Germà ILDEFONS M. CIVIL i CASTELLVÍ
Germà JOSEP M. JORDÀ i JORDÀ
Pare ÀNGEL M. RODAMILANS i CANALS
Pare PERE VALLMITJANA i ABARCA
Pare FULGENCI ALBAREDA i RAMONEDA
Pare ODILÓ M. COSTA i CANAL
Dom NARCÍS M. VILAR i ESPONA
Dom HILDEBRAND M. CASANOVAS i VILA
morts per la fe de Crist.

DO EXCEPCIONAL I SUPREMA PROVA DE LA CARITAT

SOFRIR PEL FET DE SER CRISTIÀ

El Concili Vaticà II, en el seu extens i profund magisteri, també digué una paraula adient sobre la realitat que en la vida cristiana anomenem martiri, en el seu sentit més propi: «El martiri, gràcies al qual el deixeble es fa semblant al mestre que acceptà la mort per la salvació del món, tot conformant-se a ell en l'efusió de la seva sang, és considerat per l'Església com un do excepcional i la suprema prova de la caritat. I si això es concedeix a pocs, cal que tothom estigui preparat a confessar Crist davant dels homes i a seguir-lo pel camí de la creu enmig de les persecucions que mai no manquen a l'Església» (*Lumen Gentium*, 42).

Aquesta concisa afirmació, venint d'on ve i corroborada per l'exemple constant de testimonis de fe al llarg de la història i arreu de la geografia de l'Església, ens recorda amb una força punyent un aspecte essencial de la vida cristiana: que les persecucions són connaturals a l'Església.

En efecte, el missatge sempre nou de l'Evangelí, quan ha estat viscut amb radicalitat, topa amb tot allò que s'ha erigit per supplantar Déu i la seva acció misericordiosa. Per això, malgrat que els primers cristians, i després d'ells els de tots els temps, han estimat els seus contemporanis i s'han esforçat a ser ciutadans lleials, s'han trobat ben sovint amb circumstàncies en què «cal obeir Déu abans que els homes»

(Ac 5,29). I així han hagut de sofrir moltes penes, i àdhuc la mort sagnant.

La primera carta de sant Pere resumeix molt bé aquesta situació: «Si ara rebeu insults perquè porteu el nom de Crist, feliços de vosaltres! L'Esperit de la glòria, que és l'Esperit de Déu, reposa damunt vostre. Que ningú de vosaltres no hagi de sofrir per homicida, lladre o malfactor, o per posar-se en els afers d'altri. Però si algú ha de sofrir pel fet de ser cristià, que no se n'avergonyeixi, sinó que glorifiqui Déu perquè pot portar aquest nom» (1Pe 4,14-16).

Ja uns anys abans que fos escrit aquest text, sant Pau havia beneït Déu per les tribulacions que els creients sofrien a causa de la fidelitat en les dificultats: «Beneït sigui el Déu i Pare de nostre Senyor Jesucrist, Pare entranyable i Déu de tot consol. Ell ens conforta en totes les nostres adversitats, perquè nosaltres mateixos, gràcies al consol que rebem de Déu, sapiguem confortar els qui passen alguna pena» (2Co 1,3-4). Més succintament, també ens parla de l'exigència de la vida cristiana un altre text del corpus paulí: «Tots els qui vulguin viure piadosament en Jesucrist seran perseguits» (2Tm 3,12). I encara, un llibre sencer del Nou Testament, l'Apocalipsi, és un encoratjament a les comunitats a viure amb valentia el combat de la fe.

Tot aquest llenguatge respon plenament al missatge de Jesús. Per això l'acolliren, després de la Pentecosta, els primers deixebles, i el feren seu els qui posaren per escrit en una narració ordenada les paraules i les obres del Mestre. Quin vigor i quin grau d'exigència no traspuen aquestes paraules del Senyor: «Us agafaran, us perseguiran, us portaran a les sinagogues i a les presons i us faran comparèixer davant els reis i els governadors per causa del meu nom. Serà una ocasió de donar testimoni!» I encara: «Estigueu decidits a no preparar-vos la defensa: jo mateix us donaré una eloquència i una saviesa que cap dels vostres adversaris no serà capaç de resistir o de contradir. Sereu traïts fins i tot pels vostres pares, germans, parents i amics, i en mataran alguns

de vosaltres. Tothom us odiarà per causa del meu nom. Però no es perdrà ni un de sol dels vostres cabells. Amb la vostra perseverança salvareu la vida!» (Lc 21,12-19).

És un ensenyament que ja havia estat objecte de benaurança: «Feliços vosaltres quan, per causa meva, us insultaran, us perseguiran i escamparan contra vosaltres tota mena de calúmnies» (Mt 5,11). Per això, Jesucrist, «el testimoni fidel» (Ap 1,5), «que en presència de Ponç Pilat va fer la seva noble confessió» (1Tm 6,13), concedeix sempre fortalesa als seus seguidors. Rere d'ell, també dóna lloança a Déu «l'exèrcit esclatant dels màrtirs» (Himne *Te Deum*).

A la llum d'aquesta realitat, és bo de rellegir la passió de Nostre Senyor, les pàgines martirials dels Fets dels Apòstols i les Actes dels màrtirs de l'antigor: hi trobem sempre el desig de fidelitat a la veritat de Déu, siguin quines siguin les trames humanes que envolten la vida dels creients.

L'Església a Catalunya té la gràcia d'haver rebut, entre les Actes dels màrtirs dels anomenats «segles de les persecucions», l'incomparable llegat que és la «Passió dels sants màrtirs Fructuós, bisbe, Auguri i Eulogi, diaques, que patiren martiri a Tarragona, el 21 de gener» de l'any 259. Constitueix alhora la primera notícia del cristianisme a la nostra terra, format per una comunitat viva i ben estructurada.

És un text ric en detalls significatius: «Fructuós, confiant segur i content en la corona del Senyor a què era cridat, pregava sense parar... Jo adoro Déu omnipotent... Jo no adoro pas Fructuós, sinó que adoro el mateix a qui Fructuós adora... Em cal tenir al pensament l'Església catòlica, de llevant fins a ponent... L'amor i la promesa del Senyor ja no podran fallir, ni en aquest món ni en l'altre... En ells era present tota la Trinitat divina: perquè, posats enmig del foc de la terra, el Pare no els faltava, el Fill acudia a llur ajuda i l'Esperit caminava pel mig del foc... Fructuós, pensant en el costum que tenia quan estava en pregària, s'agenollà, ple d'alegria... Era necessari que allò que el màrtir Fructuós, quan ensenyava en el món, havia promès per la misericòrdia de Déu en el

nostre Senyor i Salvador, ho confirmés més tard en la seva passió i la resurrecció».

Si «les persecucions mai no manquen a l'Església», és natural que totes les Esglésies considerin les arrels apostòliques i el testimoniatge martirial com quelcom inherent als seus orígens. Els Apòstols són venerats com a màrtirs, i moltes Esglésies se senten «seus apostòliques». És també el cas de la nostra primada de Tarragona, que es vol vinculada a la predicació de sant Pau.

A part el valor insigne de les Actes esmentades, no deixa de ser significatiu que l'Església a Catalunya s'hagi envoltat de sants patrons que, per recordar-li constantment les arrels de la seva vitalitat, li mostren que «la sang de màrtirs és llavor de cristians» (Tertul·lià). I no hi fa res que els testimoniats dels patrons no tinguin històricament la diafanitat dels protomàrtirs tarragonins: Jordi, Tecla, Eulàlia, Magí, Narcís, Feliu, Llucià i Marcià, Cugat, Sever, Anastasi... són noms que han arrelat profundament en la pietat popular i són punts de referència fins i tot per als qui viuen més o menys allunyats de la fe cristiana. En el fons, els suggereixen un ideal de vida ennoblidor. Com també el deixen entreveure aquells altres màrtirs, més propers a nosaltres en el temps, que recorden alhora la fecunditat de l'ideal missioner: Pere Ermengol, Pere Almató, Francesc Gil de Frederic, Pere Sans, Jacint Orfenell, Domènec Castellet, Lluís Eixarc...

La litúrgia no s'està de proclamar que «en el jardí de l'Església no li manquen ni les roses ni els lliris», perquè, encara que la gràcia del martiri és concedida a pocs, cal que tothom estigui preparat a confessar Crist amb la nitidesa d'una vida ordinària coherent.

UNA NOVA ERA DE MÀRTIRS

Al segle passat hi hagué, efectivament, uns anys que els autèntics cristians tenien consciència que calia estar prepa-

rats per a confessar Jesucrist. Encara és massa present com a malson, malgrat el desig de superar-lo definitivament, el tràngol que els anys trenta travessà la vida d'arreu de l'Estat Espanyol. Les agitacions socials i polítiques i les responsabilitats ideològiques que acompanyaren la proclamació de la República potenciaren un clima, que ja venia de lluny, on els odis més extremistes no sols devaluaren el respecte a la vida humana sinó que atiaren una autèntica persecució contra l'Església.

Amb l'alçament militar del juliol de 1936 el clima de guerra civil propicià tota mena de revenges i de crims, tal com la postguerra seria època de dures represàlies. Hi hagué persones, en ambdues parts belligerants, que treballaren per mirar d'evitar la guerra i, un cop esclatada, per salvar vides i estalviar sofrències. Entre elles s'hi comptaren molts cristians, víctimes del sectarisme de les esquerres però també de l'extremisme de la dreta catòlica. A casa nostra, els dos més emblemàtics foren objecte de represàlia per part del general Franco: el cardenal Francesc d'A. Vidal i Barraquer i el diputat Manuel Carrasco i Formiguera; l'un, mort a l'exili, i l'altre, executat ben acabada la guerra. Tanmateix no es pot negar ni la impotència o la desídia dels Governos central i autonòmic davant els qui atiaren els assassinats ni la reacció majoritària de l'episcopat espanyol a favor dels militars revoltats.

La persecució religiosa prengué unes proporcions mai no vistes després de l'Imperi romà. Foren prop de set mil els eclesiàstics immolats a tot Espanya. Només a Catalunya, ja puja a 1.541 el nombre de preveres executats, més un miler de religiosos i religioses i centenars de catòlics pel sol fer de ser-ho.

No costa d'imaginar la situació de precarietat en què visqué tota aquesta gent durant la segona meitat del 36 i les penalitats que hagueren de passar els cristians que salvaren la vida. Per la mateixa raó, no és estrany que fossin milers els qui tastaren alguna glopada d'aquell calze de sang que uns begueren fins al final.

Molts veieren venir el do excepcional del martiri. Sofriren la violència física i moral d'una persecució que es descarregà sobre persones, institucions i coses que tenien algun lligam amb la fe catòlica. Amb valentia o amb temor, amb l'acceptació plena o amb les limitacions pròpies del legítim intent de salvar la vida, moriren amb dignitat i sovint amb expressions de perdó envers els qui els mataven. Els venien a la ment les paraules de Jesús: «Si el món us odia, tingueu present que m'ha odiat primer a mi que a vosaltres... Recordeu allò que us he dit: "El criat no és més important que el seu amo". Si m'han perseguit a mi, també us perseguiran a vosaltres; si haguessin guardat la meua paraula, també guardarien la vostra» (Jn 15,18-20).

Esponàniament, el llenguatge popular els qualificà de màrtirs, tot i que sempre hom recordava la cautela amb què l'Església emprà en sentit propi la paraula. Les famílies i les comunitats cristianes veneraren llurs despulles i en perpetuaren la memòria. El legítim honor dels qui visqueren de prop testimoniatges de gran valor cristià era un bàlsam per als qui no podien eixugar del tot les llàgrimes per la pèrdua d'éssers estimats. Qui més qui menys, tothom tenia algun familiar o conegut que va ser matat o perseguit perquè era catòlic compromès. Els qui salvaven la vida es consideraven indignes de la gràcia del martiri, perquè realment vivien com un do l'eventualitat de donar testimoniatge. I adoraven l'inescrutable disseny de Déu, que crida els uns al martiri i desitja que els altres perseverin a la terra fent el bé.

Les paraules i els darrers gestos que se'ns han conservat dels immolats no tenen res a envejar a les Actes dels màrtirs dels primers segles. Hom en recollí, doncs, dades, documents, testimoniatges orals, amb el desig de perpetuar el record d'aquells testimonis de Crist. Hi hagué —també cal dir-ho amb tota honestedat— literatura falsament apologètica i sentimental, en contrast amb estudis rigorosos per part d'historiadors. Un valor especial contenen, és clar, les actes dels processos canònics de les declaracions de presumpte

martiri, mogudes per l'afany de verificar si es donaren les circumstàncies de veritable testimoniatge cristià. I és que, per dir-ho amb paraules de Torras i Bages, «un màrtir és un home que compleix admirablement la seva missió dins de la collectivitat humana: presta testimoni de la veritat i de la justícia, i, portat de l'amor a la veritat i la justícia que resideixen essencialment en Jesucrist i en la seva doctrina, dóna generosament la seva sang i amb ella signa la seva heroica declaració. Deixa aquesta vida transitòria per la vida eterna; però la seva influència continua sobre de la terra, que ha il·luminat amb els resplendors de la veritat i ha enriquit amb els tresors d'un sublim amor» (*Lo Misteri de la Sang*, 1.08.06).

EL RECONeixEMENT DE L'ESGLÉSIA

La instrumentalització duta a terme per qui volia polititzar les mostres de fe per tal de construir una societat amb vencedors dominant vençuts fou contemporània als mateixos luctuosos fets. Fins al punt que, a la postguerra, el règim de Franco promogué el desig que la Santa Seu canonitzés massivament i amb rapidesa els suposats quatre-cents mil «caídos por Dios y por España». Pius XII, òbviament, no accedí a aquests propòsits i aparcà fins i tot els seriosos processos de beatificació. Els seus successors, Joan XXIII i Pau VI, preferiren no activar els processos, per bé que en continuaven arribant a la Santa Seu. En aquest sentit, és meritòria la gestió que féu el cardenal J. Anselm M. Albareda, precisament ell que tenia un germà, també monjo de Montserrat, mort per la fe de Crist. Escrivia el 1964 en un «pro memoria»: «Certament molts dels morts podran ser reconeguts per l'Església com a màrtirs en un temps oportú. Avui certament no és un moment propici». Eren motius, doncs, de justificada prudència, ben diferents dels desigs —promoguts també pels dos extrems— que les ferides de la lluita fratricida no se cicatritzessin mai.

Han passat anys, i el papa Joan Pau II volgué fer redescobrir a l'Església dels nostres dies que tant la santedat en general com la concreció singular que n'és el martiri no són patrimoni exclusiu de segles passats. Fins i tot va sortir al pas de l'objecció generalitzada que durant el seu pontificat hi hagué una inflació de beatificacions. Va promoure l'oportunitat «d'elaborar un martirologi contemporani que tingui en compte totes les Esglésies locals» perquè, «com cada segle en la història de l'Església, també el nostre ha donat nombrosos sants i beats, i especialment molts màrtirs» (Discurs al V Consistori Extraordinari, 13.06.1994, n.10).

Ho subratllà, encara, en el text programàtic per a la celebració del Gran Jubileu: «Al terme del segon mil·lenni, l'Església ha tornat a ser Església de màrtirs. Les persecucions de creients —sacerdots, religiosos i laics— han comportat una gran sembra de màrtirs a diverses parts del món... És un testimoniatge que cal no oblidar... Tant com es pugui, en l'Església no s'han de perdre llurs testimonienges... Cal que les Esglésies particulars facin tots els possibles per no perdre el record dels qui han sofert el martiri, recollint-ne els documents adequats» (*TMA*, 37).

Vistes les coses així, resultava forçat excloure, indefinidament i per principi, del reconeixement públic eclesial valuosos testimonis de la fe pel simple fet que foren morts durant la guerra civil espanyola. I es comprèn que, uns anys després de la instauració de la democràcia, es cursessin fins al final algunes de les causes de beatificació, iniciades feia anys, i se'n fes la proclamació corresponent a partir del 29 de març de 1987. Només en les sis primeres celebracions ja arribà a 218 el conjunt de beats, i aquest nombre fins i tot fou superat en una sola celebració, l'última d'aquest gènere, que tingué lloc l'11 de març del 2001, en la qual fou beatificat el laic lleidatà Francesc Castelló i Aleu.

El mateix fet d'aquestes successives i reiterades celebracions —i potser també, cal confessar-ho, alguns recels que cada vegada han suscitat— mogué la Santa Seu a cursar to-

tes les causes pendents de beatificació de màrtirs d'aquella època per tal d'enaltir-los en un futur no molt llunyà. En total, el nombre de beats —algun dels quals mentrestant ja ha estat canonitzat, com és el cas del germà de la Salle Jaume Hilari Barbal— passarà del miler, xifra realment molt considerable però que representa només una mostra dels cristians que donaren la vida per Crist en aquella contesa fratricida.

Molta gent es pregunta: què és, en realitat, una beatificació? Recorrem altra vegada al Concili dels nostres temps: «Quant als Apòstols i als màrtirs de Crist que amb l'efusió de la sang havien fet la més gran afirmació de fe i d'amor, l'Església sempre ha cregut que ens estan estretament units en el Crist, els ha venerats amb un afecte especial juntament amb la benaurada Verge Maria i els sants àngels i ha implorat piadosament l'auxili de llur intercessió. A ells aviat es van afegir també aquells altres que havien imitat més perfectament la virginitat i la pobresa de Crist, i finalment la resta dels qui l'exercici heroic de les virtuts cristianes i els carismes divins feien recomanables a la piadosa veneració i a la imitació dels fidels» (*Lumen Gentium*, 50).

A l'Església catòlica, la declaració de santedat des del segle XIII queda reservada al Papa. Al segle XVIII, Urbà VIII i, sobretot, Benet XIV, establiren les dues fases que coneixem encara avui, la beatificació i la canonització. La beatificació és una primera resposta oficial i autoritzada del Sant Pare a la petició que un cristià considerat exemplar pugui ser venerat en l'àmbit de la seva diòcesi o família religiosa. No és, doncs, una imposició de culte. Fins als temps de Pau VI, la declaració de beatificació la celebrava normalment un cardenal; a partir de la de Maximilià M. Kolbe, la feia personalment el Papa. Amb molt d'encert, des dels inicis del seu pontificat Benet XVI decidí no presidir personalment les beatificacions i, a més, disposà que la celebració es fes als llocs d'origen.

La fórmula de beatificació és la següent: «*Acollint el desig del nostre germà* (el bisbe de la diòcesi corresponent, que ha

adreçat la petició), *el de molts altres germans en l'episcopat, i de molts fidels, després d'haver consultat la Congregació per a les causes dels sants, amb la nostra autoritat apostòlica concedim la facultat d'anomenar «beat» el servent de Déu..., i que la seva festa pugui ser celebrada el dia...* (generalment el de la mort), *cada any, en els llocs i la forma establerta pel dret*». La consuetud preveu un joïós *Amén* i la col·locació de les relíquies prop de l'altar, mentre es descobreix el vel del tapís amb l'efígie del beat. En endavant, el seu nom pot figurar a les Lletanies dels sants, i amb un permís especial poden dedicar-se esglésies que portin el títol del beat.

La canonització és demanada, després d'un nou procés canònic, pel bisbe corresponent en nom de «*la santa Mare Església*». A partir d'aquell moment «*ha de ser honorat en tota l'Església entre els sants amb piadosa devoció*» (cosa que no vol dir que hagi de figurar necessàriament en el calendari litúrgic universal).

ELS NOUS TESTIMONIS DE FE MONTSERRATINS

Cal dir que, ja abans que es pogués reintegrar a Montserrat, la comunitat monàstica entorn de l'abat Antoni M. Marcet, que tant havia sofert durant la dictadura de Primo de Rivera i que mostrà lleialtat institucional a les autoritats legítimes durant la República, sentí una viva veneració per aquests germans que havien donat la vida en aquelles circumstàncies tan tràgiques. En cap moment no se li acudí que les morts fossin una torna justificada a causa de posicions polítiques dretanes a les quals l'esmentada comunitat com a tal era aliena. Més aviat la situació fou viscuda amb esperit testimonial. Recuperat el monestir, demostrà de diverses maneres la seva estima esculpint-ne els noms en llocs significatius. Fou important la successiva arribada de les onze despulles que es pogueren identificar. Primer foren sepultades en el jardí monàstic, vora l'ermita de Sant Iscle, on al

seu moment també seria enterrat enmig d'elles l'abat «pare de monjos i de màrtirs». Després, el 31 d'agost de 1951 es féu el trasllat a la nova cripta.

Paral·lelament s'instruí la corresponent causa «*super fama martyrii*» junt amb la del bisbe auxiliar de Tarragona, Mons. Manuel Borràs i Ferrer, les dels sacerdots d'aquella arxidiòcesi i de religiosos de cinc altres Congregacions. Mai no defallí el convenciment profund que fruien de la glòria del Senyor, però també un just sentit de modèstia féu preferir un record i una veneració discrets. El monestir ha procurat evitar que la mort d'ells fos instrumentalitzada, tant en el sentit d'una explotació política com en el d'un triomfalisme que cercaria un prestigi ben allunyat de la mentalitat que ha de regnar en l'Església i poc consonant amb la manera de ser de la comunitat de Montserrat.

Ara, però, l'Església demana reconèixer el testimoniatge martirial d'aquests monjos i la comunitat ho corrobora. Serà un reconeixement proclamat junt amb el d'altres cristians que moriren en circumstàncies semblants, i per això els seus noms romandran també en la discreció enmig de desenes de companys de sofriment i de glòria. Però la lloança al Senyor i la invitació a la santedat que la beatificació suscita mereixen que a casa nostra sigui coneguda la manera com donaren suprema prova de caritat.

QUI SÓN AQUESTS MONJOS

UN ACLARIMENT PREVI

Quan fou recuperat el monestir, sempre que hom parlà dels monjos immolats s'esmentaren vint-i-tres noms. Són els que ja trobem en la circular que l'abat Marcet envià el 15 de setembre de 1939 a tots els monestirs benedictins del món per informar-los de les vicissituds de la guerra i del retorn a Montserrat. Aquests noms després foren esculpits en làpides, citats en tota la literatura que parlava del tema i tinguts en compte en la iconografia corresponent.

D'aquests, cal deixar a part els dels pares Sebastià M. Feliu, professor dels collegials o aspirants a monjo, i Veremond M. Boqué, destinat a arxiver del monestir, i també el del P. Raimon Lladós. Dels dos primers, desapareguts, quan s'instruí el procés de beatificació no s'obtingueren testimoniatges fefaents de mort per la fe de Crist i no hi foren inclosos. Per aquesta raó, doncs, al seu moment ja no foren tinguts en consideració en la *Positio super martyrio*.

El P. Lladós fou sacrificat junt amb tota la resta de la comunitat del Pueyo, Barbastre, on es trobava el 1936, i és comptat entre els monjos de la comunitat que d'aquesta manera s'extingí. Pels seus orígens, cal dir-ne alguna cosa.

Nascut a Luçars el 15 de desembre de 1881 però traslladat ben aviat a Barcelona, Antoni Lladós i Salud cursà estudis als claretians i al seminari i ingressà als tretze anys a Montserrat, on rebé el nom de Raimon. Professà el 1898 i fou

ordenat sacerdot el 9 de juny de 1906. Exercí de mestre de novicis i l'any 1931, a petició del prior del Pueyo, anà al monestir aragonès a dirigir el col·legi d'aspirants. Vetllà per ells amb una cura especial quan, monjos i col·legials, foren portats a la presó, on hi havia també els claretians i el bisbe, i compartiren la consciència martirial. S'hagué de separar dels infants el 23 d'agost, quan tingué lloc un segon interrogatori. El dia 28 els monjos foren portats al camí de Berbegal, on foren executats. El pare Lladós tenia a la butxaca un santcris. Mesos abans del martiri, a la pregunta de les benedictines de Lumbier: «Tindrà vostè valor per a morir màrtir?», havia respost: «No ho sé, però si arribava el moment i Déu em concedia aquesta gràcia, quina sort per a mi morir per Crist!».

Cal afegir que gairebé tots els altres màrtirs del Pueyo també havien rebut la formació monàstica a Montserrat, d'una manera especial el P. Domènec (Jaume) Caballé, de Vilalba dels Arcs, que hi havia ingressat el 1900 i hi visqué fins que el 1918 fou enviat a la fundació de Manila; deu anys més tard fixà la residència al Miracle i el 1932 passà al Pueyo on donà classes i exercí una gran activitat com a predicador.

Així, doncs, en aquestes pàgines només ens ocupem dels vint monjos de Montserrat que formen un bloc autònom de màrtirs. Per completar la informació, afegim que, seguint les indicacions del cardenal Gomà a l'abat Marcet, s'havien incorporat a l'exèrcit de Franco dos monjos que perdrien la vida al front: Anscari M. Ubach, nascut el 1912, ordenat prevere a Subiaco el 6 de setembre de 1936, morí per un projectil d'artilleria a la batalla de Terol l'1 de gener de 1938; i Hugó M. Bergadà, nascut el 1915, que havia passat part de la guerra al monestir de Beuron, fou ordenat de sotsdiacon el 8 de febrer de 1939 i morí de tuberculosi a Sant Sebastià el 4 de març següent. Ambdós estan representats a la Sala Capitular junt amb l'abat Marcet als peus de sant Jordi en la pintura de Pere Pruna a la paret est. En memòria d'ells

també fou dedicada l'estàtua del Bon Pastor, obra de Manolo Hugué, que es troba als jardins del monestir, prop de la capella de Sant Iscle on estan enterrats.

ELS VINT MÀRTIRS DE MONTSERRAT

Donem a continuació un breu apunt biogràfic de cadascun, segons l'ordre seguit en la causa de «beatificació o declaració de martiri». El nom amb què són coneguts és el rebut en ingressar al noviciat, mentre que el nom entre parèntesis és l'originari. Anotem de cadascun, successivament, el lloc i el dia del naixement, les dates de la primera professió, de l'ordenació sacerdotal si s'escau i el lloc (si se sap) i el dia de la mort.

1

Pare Robert (Joan) Grau i Bullich

N. Coll de Nargó 14.04.1895, prof. 9.08.1914, sac. 26.07.1920, m. Barcelona(?) 5.01.1937.

Per pobre, no pogué ingressar al seminari de la Seu d'Urgell i estudià llatí a Organyà des de l'edat d'onze anys. Als quinze ingressà a Montserrat i el 3 d'agost de 1913 vestí l'hàbit. Féu els vots solemnes el 21 d'octubre de 1917 i fou ordenat sacerdot per l'arquebisbe Francesc d'A. Vidal i Barraquer el 20 de juliol de 1920.

Poc després anà a Palestina a complir la formalitat del servei militar en terres de missions; residí al monestir del Seminari siríac, on s'interessà per la litúrgia de les diverses Esglésies i estudià el pare més significatiu de la siríaca, sant Efrem. El 1922 fou designat prefecte de col·legials i durant uns quatre anys estigué al servei d'aquests nois, als quals divulgava, ultra la Regla benedictina, la doctrina de Garsias de Cisneros i de Columba Marmion; per a ells escriví el *Manual del col·legial aspirant a monjo de Montserrat* (1928);

en aquest clima d'apostolat entre els infants, s'interessà per la figura del nen parisenc Guiu de Fontgalland (1913-1923) i, després de conèixer-ne directament la mare i l'ambient i aplegar opuscles sobre el tema, en publicà la biografia *El «sí» d'un infant* (1933).

Escriví unes *Notes biogràfiques de Fra Josep de Sant Benet, religiós llec de Montserrat (1654-1723)* (1923). Traduí al català els tres volums de Marmion, *Jesucrist, ideal del monjo* (1924-1925). I, al castellà, del mateix autor, *Sponsa Verbi. La virgen consagrada al Señor* (3.ª ed. 1953).

Per les seves qualitats, estigué a punt d'anar a Bulgària el 1926 per a una difícil missió de caràcter ecumènic i monàstic, en la qual estava interessat el delegat apostòlic Angelo Giuseppe Roncalli. També dirigí espiritualment seglars i fou un confessor apreciat.

L'1 de desembre de 1928 succeí el pare Gregori Sunyol en el càrrec de prior. A part, doncs, de col·laborar en l'embranchida intel·lectual i espiritual d'aquells anys, tingué, entre altres actuacions, les de portar el monestir durant gran part de l'any 1929 —a causa del viatge de l'abat Marcet a Amèrica del Sud i Terra Santa acusat de catalanisme durant la Dictadura— i de presidir l'organització de les festes jubilars de 1931.

2

Pare Lleó (Lluís Gonzaga) Alesanco i Maestro

N. San Millán de la Cogolla 22.06.1882, prof. 18.10.1898, sac. 30.10.1912, m. 30.11.36.

Entrà per a col·legial a Valvanera i el 1895 passà a Montserrat, on estudià les humanitats, féu el noviciat, la professió temporal i la solemne, alhora que cursava els estudis eclesiàstics. Retornà al seu monestir d'origen el 1904. Tenia un do especial per a tractar els malalts i es distingia per la devoció amb què celebrava la missa i en donava gràcies. Alhora el traïa un temperament difícil, cosa que explica

que residís en diversos monestirs espanyols. Traduí al castellà la Regla de Sant Benet i altres opuscles d'espiritualitat monàstica.

Des de 1935 vivia a la propietat montserratina de Can Castells i d'allí hagué de fugir amb els altres monjos residents davant les amenaces dels revolucionaris d'Esparreguera.

3

Pare Lluís Palacios i Lozano

N. Agés, Burgos, 25.08.1893, prof. 11.05.1911, sac. 22.09.1917, m. 30.11.36.

En la infantesa ja destacà per la pietat i per la facilitat pels estudis. El seu desig primerenc de ser sacerdot es concretà en la vocació de ser monjo de Montserrat, on tenia tres parents, i així hi ingressà als tretze anys. Es llicencià en filosofia a Sant Anselm de Roma, i, després de l'ordenació, passà uns anys a Jerusalem, on perfeccionà els estudis bíblics i les llengües semítiques. A Sant Anselm va ensenyar hebreu i també fou suplent de la càtedra de Sagrada Escripura. El 30 de juliol del 1923 fou elegit consultor prop de l'Abat General i exercí quatre anys el càrrec. També fou uns anys prefecte de disciplina a Sant Anselm. La guerra l'atrapà, junt amb deu monjos més, a la finca de Can Castells on havia anat a reposar en acabar el curs.

És autor d'una *Grammatica syriaca vol. I: Phonologia et Morphologia* (1931; reed. 1954)) i d'una *Grammatica aramai-co-biblica* (1933; reed. 1953, 1970, 1980).

4

Pare Josep M. Fontserè i Masdén

N. Vinyoles d'Orís 30.10.1854, prof. 31.08.1889, sac. 4.04.1885, m. Pedralbes 19.08.1936.

Visqué la infantesa a Manlleu i no pogué acomplir els desigs d'entrar a Montserrat. El trobem el 1883 incardinat a la diòcesi italiana de Norcia, on rebé els ordes sagrats, vivint al monestir celestí de la Mare de Déu de la Creu. Serví la parròquia de Monteleone, fins al desembre de 1885, quan tornà a la pàtria a causa de les amenaces dels anticlericals italians. Hi ha indicis que féu de capellà en un dels vaixells de la Companyia Transatlàntica, on també exercia el ministeri el seu antic company mossèn Jacint Verdaguer.

El 1888 fou admès com a novici a Montserrat. Professà solemnement el 8 d'octubre de 1892. Fou un bon conseller espiritual. Fins al 1904 assessorà M. Teresa Gallifa Palmarola en la fundació de l'Institut de les Serventes de la Passió i el 1925 testificà en el procés de beatificació de sant Enric d'Ossó a causa del tracte que hi havia tingut a la porteria del monestir. També era l'encarregat de proporcionar a la comunitat els objectes d'escriptori i de neteja. En esclatar la guerra era el més ancià de la comunitat.

5

Pare Domènec (Cebrià) González i Millán

N. La Losilla, Logronyo, 16.09.1880, prof. 10.10.1897, sac. 10.03.1906, m. Pedralbes 19.08.1936.

Com a col·legial de Valvanera, el 1895 anà a Montserrat, on cursà les humanitats, entrà el noviciat, emeté la professió temporal i cursà la carrera eclesiàstica. El 1900 tornà al seu monestir de Valvanera, on professà solemnement el 21 de març de l'any següent. Malgrat la salut delicada, era observant. Tenia talent pràctic i fou bon professor de llatí. Sense perdre l'estabilitat al monestir d'origen, el 1920 passà a residir a Montserrat.

N. Guissona 11.07.1884, prof. 9.11.1901, sac. 18.12.1909, m. Pedralbes 19.08.1936.

Als tretze anys ingressà a Montserrat, i un cop ordenat sacerdot fou destinat al Miracle. Del 1913 al 1916 fou prefecte dels escolans, i, després, durant un any, fou majordom. El 1917 el Foment de Pietat Catalana edità la traducció que havia fet de *La perla de les virtuts. Una exhortació al jove catòlic*, del jesuïta Adolf de Doss. El mateix any l'enviaren a la casa dependent de Montserrat de Nàpols, on exercí de superior durant deu anys. Després demanà passar a la Congregació benedictina brasilera, però no trobant-hi allò que esperava, sol·licità el 1930 la readmissió a Montserrat. Amb humilitat acceptà d'ocupar durant un any el darrer lloc dels sacerdots.

N. Torroella de Montgrí 7.06.1903, prof. 20.08.1919, sac. 29.05.1926, m. Pedralbes 19.08.1936.

Després de la primera instrucció al col·legi dels germans gabrielistes, entrà al Col·legi d'aspirants, de Montserrat, l'11 de setembre de 1914. Destinat pels superiors al monestir de Manila, cursà quasi tota la carrera a Sant Anselm de Roma. Però al moment de la professió solemne, que tingué lloc el 21 de març de 1925, demanà fer-la per al monestir de Montserrat. Complí la formalitat del servei militar vivint a Palestina. Tornat al monestir, es dedicà a les llengües clàssiques, grec i llatí, que coneixia a fons. Traduí al català i publicà el *De consideratione* de sant Bernat (1934).

Pare Plàcid M. (Càndid) Feliu i Soler

N. Sant Mori 1.11.1904, prof. 10.08.1921, sac. 25.09.1927, m. Pedralbes 19.08.1936.

Ingressà al seminari de Girona i d'aquí passà al Col·legi de Montserrat als catorze anys. La seva conducta exemplar durant el juniorat li valgué una especial dispensa per a poder ser ordenat sacerdot catorze mesos abans de l'edat prescrita. Li fou confiada la direcció de la impremta i també fou prefecte dels germans conversos. Tingué cura de les edicions catalanes de *Religio religiosi. Objecte i fi de la vida religiosa* del benedictí card. Gasquet (1927) i dels *Opuscles ascètics del Vble. Lluís de Blois* (1928). El 1932 rebé el nomenament de prefecte dels escolans i aconseguí la confiança dels nois.

Germà Eugeni M. (Josep) Erausquin i Aramburu

N. Lazkao 21.10.1902, prof. 10.06.1920, m. Pedralbes 19.08.1936.

No admetent el monestir de Lazkao vocacions de nois del poble, un monjo l'acompanyà a Montserrat, on començà el noviciat el 1918 com a monjo de cor, però preferí passar a germà. Treballà sobretot a la impremta del monestir. No molt abans de començar la guerra visità els seus familiars, i no féu cas dels qui el volien dissuadir de tornar a Catalunya.

Germà Emilià M. (Ignasi) Guilà i Ximenes

N. Mataró 4.04.1914, prof. 20.04.1930, m. Pedralbes 19.08.1936.

Frequentà una escola a Figueres, on s'havien traslladat els seus pares, però mai no fou avantatjat en els estudis. També estudià un any al seminari gironí. Sempre demostrà una gran religiositat. En entrar a Montserrat, passà del noviciat dels coristes al dels germans. Treballà a l'enquadernació. Féu el servei militar a Manresa des del començaments de 1936 fins al 13 de juliol.

11

Germà Bernat (Jaume) Vendrell i Olivella

N. Sant Esteve d'Ordal 29.06.1878, prof. 14.07.1900, m. Gelida 25.07.1936.

Entrà a Montserrat als vint anys i es distingí per la seva discreció i fidelitat en les tasques encomanades. Des del 1924 treballà a la sagristia.

12

Dom Francesc de P. Sánchez i Soler

N. Barcelona 25.08.1880, prof. 22.01.1905, m. Molins de Rei 25.07.1936.

De petit mostrà, com el seu pare, aptitud per a la música, i arribà a ser-ne professor. Un cop ingressat al monestir, se li detectaren símptomes d'una greu malaltia, que no li impedí la professió temporal ni l'inici d'estudis eclesiàstics. Féu la professió solemne i es conformà a no rebre ordes sagrats. Treballà com a carter de la comunitat.

13

Germà Ildefons M. (Aleix) Civil i Castellví

N. Molins de Rei, 11.01.1889, prof. 3.05.1916, m. Molins de Rei 25.07.1936.

Als vuit anys entrà il·lusionat a l'Escolania, on mostrà bones aptituds per a les lletres i la música i exercí d'«ancià». Després es perfeccionà en música a Barcelona i a París. Sempre mantenint el desig de fer-se monjo, prestà el servei militar a Àfrica. Ingressà el monestir, però fou cridat novament a files. En reincorporar-se novament a Montserrat li aconsellaren que ho fes en qualitat de germà. Malgrat les aptituds musicals, no mostrà pretensions de cap mena, i treballà també com a servidor particular de l'abat Marcet.

14

Germà Josep M. Jordà i Jordà

N. Tarragona 17.11.1884, prof. 30.12.1906, m. Tarragona 26.07.1936.

De jove treballà en diverses cases comercials i als vint anys abraçà la vida monàstica. Des del 1908 treballà a la sastreria, però abans havia prestat serveis a la fusteria, la sastreria i l'hostatgeria. Era exigent amb si mateix i també volia que ho fossin els altres.

15

Pare Àngel M. Rodamilans i Canals

N. Sabadell 1.05.1874, sac. 13.10.1901, prof. 1.11.1924, m. Sabadell 27.07.1936.

Fou escolà de Montserrat del 1883 al 1890 i després féu d'organista al monestir del Pueyo durant nou anys, mentre s'iniciava en els estudis eclesiàstics, que acabà en el seminari de Barcelona. Un cop sacerdot, retorna a la ciutat natal on exerceix de mestre de música i, després, d'organista i de mestre de Capella, a la parròquia de la Puríssima Concepció. El 1915 guanya les oposicions als mateixos càrrecs de la parròquia del Sant Esperit de Terrassa. Durant aquests anys

es consolida com a compositor. Morts els seus pares, es veu lliure per a poder ingressar al monestir el 1923. Sempre queda vinculat a l'Escolania, com a prefecte i professor, i compon un centenar llarg d'obres, algunes de gran envergadura. Però sobreposa la seva vocació de sacerdot i de monjo a la de músic.

16

Pare Pere Vallmitjana i Abarca

N. Barcelona 19.05.1875, prof. 18.08.1894, sac. 2.03.1901, m. Cerdanyola? març 1937.

Des de l'entrada a Montserrat s'esforçà per superar la dificultat per als estudis i, un cop ordenat sacerdot, fou destinat a les missions benedictines d'Austràlia. Retornà a Montserrat, i el 1924 anà a la casa de Nàpols a ajudar el pare Joan Roca. Passà uns anys a la granja de Can Castells i també donà classes als col·legials i als escolans.

17

Pare Fulgenci (Josep) Albareda i Ramoneda

N. Barcelona 13.06.1888, prof. 19.12.1907, sac. 8.07.1915, m. Montcada 19.12.1936.

Nascut quatre anys abans que el seu germà monjo i cardenal, Anselm M., demanà ser escolà de Montserrat, on passà vuit anys. Després estudià un any al seminari de Barcelona i el dia de la mort del seu pare demanà fer-se monjo. Dos anys després de l'ordenació sacerdotal ja li fou confiada la responsabilitat de majordom, que exercí exemplarment fins a la mort.

Pare Odiló M. (Joan) Costa i Canal

N. Vic 13.12.1905, prof. 5.10.1923, sac. 13.07.1930, m. ? 28.07.1936.

Formà part de l'Escolania durant sis anys, i un any després d'haver-ne sortit ingressà al monestir. Un cop ordenat sacerdot dirigí la impremta i exercí d'organista suplent.

Dom Narcís M. (Pere) Vilar i Espona

N. Hostalets de Balenyà 7.08.1916, prof. 6.08.1934, m. ? 28.07.1936.

Ingressà com a col·legial als dotze anys i cursà les humanitats abans de començar el noviciat. Era de temperament viu i fogós.

Dom Hildebrand M. (Lluís) Casanovas i Vila

N. Hostalets de Balenyà 21.01.1918, prof. 4.08.1935, m. ? 28.07.1936.

Seguí el mateix currículum que el seu company convilatà, però amb un temperament que el feia passar desapercebut.

UN SOL CARISMA, DIVERSOS MODELS DE SANTEDAT

Quan hom contempla la llista dels vint monjos i en ressegueix el currículum, la primera cosa que sorprèn, i agradablement, és la diversitat entre ells, fins al punt que podem afirmar que representen, en tots els ordres, una bona mostra pluralista de la comunitat d'aleshores.

Hi trobem representades les diverses edats, des dels 82 anys del P. Josep M. Fontserè als 18 de Dom Hildebrand Casanovas. Hi ha monjos amb responsabilitats en el més alt nivell: el Prior Robert Grau i el Majordom Fulgenci Albareda, però també cal valorar el Prefecte de l'Escolania Plàcid Feliu i el Director de la impremta Odiló Costa.

Alguns eren notables per la vàlua intel·lectual: Lluís Palacios, professor a Sant Anselm de Roma i autor de gramàtiques de llengües semítiques; Domènec González i Odiló Costa, bons coneixedors del llatí i del grec, respectivament; Robert Grau, Ambròs Busquets, Plàcid Feliu i Lleó Alesanco, de ploma fàcil. Hi havia bons experts en música: per damunt de tots, Àngel Rodamilans, però també Joan Roca, Ildefons Civil i Francesc Sánchez. D'altres vivien ben arrellats en els treballs a les seccions del monestir: Bernat Vendrell, a la sagristia; Josep M. Jordà, a la sastreria; Eugeni M. Erasquin, a la impremta.

Per l'origen, tal com ho revelen els seus cognoms, setze eren catalans, tres castellans, i un basc. Per l'estatut canònic vigent aleshores dintre la comunitat, dotze eren sacerdots, un era profés solemne sense ordes, dos havien fet només la professió temporal i cinc eren germans conversos. A més, quatre procedien de l'Escolania: Fulgenci Albareda, Àngel Rodamilans, Odiló Costa i Ildefons Civil.

Aquesta varietat no sols mostra la grandesa del do de Déu repartit sense distincions sinó que també ofereix, dintre la unitat del carisma monàstic, diversos models de santedat.

EL MONTSERRAT DE 1936

Al moment d'esclatar la guerra civil Montserrat comptava amb una comunitat nombrosa: 83 monjos sacerdots, 34 clergues, 8 novicis coristes, 52 germans conversos i 3 novicis conversos, a més de 25 col·legials i 35 escolans. Residien, alguns d'ells, a la cases dependents: El Miracle

(Solsona), Can Castells (Esparreguera), Andorra, Nàpols i Jerusalem. Els fets més rellevants d'aquell any havien estat el nomenament del P. Anselm M. Albareda com a prefecte de la Biblioteca Vaticana el febrer, el tercer congrés internacional de musicologia l'abril, i el cinquantenari de l'entrada de l'abat Marcet a l'Escolania el juny.

Però la delicada salut de l'abat —que ja portava vint-i-tres anys en el càrrec— i la situació general de l'Estat espanyol després del triomf del Front Popular a les eleccions no feien massa falaguers aquells dies. L'abat mateix ja veia que tot podia acabar tant en un triomf del comunisme anàrquic com en una repressió militar igualment problemàtica per a l'esdevenidor de Catalunya. Per això foren preses algunes precaucions elementals, com ara amagar secretament la imatge de la Mare de Déu.

L'EVACUACIÓ DEL MONESTIR

En realitat, la revolta militar trobà la comunitat de Montserrat en la normalitat d'un començament de vacances d'estiu. De bell antuvi, la Generalitat es preocupà per salvar Montserrat a base de requisar el monestir i organitzar la fugida dels monjos, que per a alguns tingué un final tràgic. L'evacuació es feia difícil pels controls que hi havia als pobles, començant pel de Monistrol.

El dia 22 de juliol fou de grans gestions i angoixes, amb fugides de monjos a la muntanya o cercant aixopluc als allotjaments del santuari; fou l'últim dia que, amb les vespres, hi hagué culte a la Basílica. L'endemà alguns optaren per anar cap als seus pobles, muntanyes i camps a través, cap a la part de Manresa o cap a la del Bruc, o pel camí de Sant Miquel. El major contingent de la comunitat, però, no pogué deixar Montserrat fins al dissabte dia 25 gràcies a les gestions del conseller de Cultura i els seus col·laboradors, sempre negociant amb el Comitè de Monistrol. Per la sol·licitud d'ells,

salvaren la vida dos monjos detinguts i interrogats a Monistrol, tres de Can Castells foren rescatats, un petit grup de monjos malalts pogué continuar al monestir, i altres monjos i escolans arribaren feliçment als llocs previstos.

Amb tot, era difícil una evacuació ràpida, i el darrer comboi no sortí fins al dilluns següent. No cal dir que l'arribada als llocs de destí anava acompanyada d'increpacions i amenaces. Arreu hi havia violència i taques de sang. Els monjos no tenien altre pensament que preparar-se a ben morir. La inquietud d'aquells dies fou gran, i l'objectiu era que el màxim nombre possible pogués sortir a l'estranger.

COM DONAREN TESTIMONIATGE

VIDA MONÀSTICA I MARTIRI

Les grans vides no s'improvisen, i les grans morts tampoc. I això val especialment per al martiri. Assumir el risc de perdre la vida, donar contingut específicament i únicament cristià a aquest risc, demana preparació.

La relació entre vida monàstica i martiri no és insòlita. La història de l'espiritualitat fa néixer el monaquisme justament al moment que fineixen les grans persecucions, de tal manera que el tremp cristià que es podia afeblir amb la pau constantiniana és recuperat amb la fugida al desert. Entre els pares de l'Església és clàssic l'ensenyament que, quan el martiri no és freqüent, es pot arribar a un nou ideal de perfecció cristiana gràcies a l'elevació de la pròpia vida quotidiana. És el que Climent d'Alexandria anomena «el martiri gnòstic».

Però el concepte de monaquisme com a forma de martiri i com a substitució del martiri físic esdevé uniforme i precís en temps de sant Atanasi. Des de la vida que escriví de sant Antoni fins a la que Sulpici Sever redactà sobre sant Martí de Tours, la formulació de l'ideal és la mateixa. Un pas més farà Teodor Estudita en comparar les conseqüències de la professió monàstica amb les del baptisme i del martiri i posar-les en el mateix pla. Els medievals, com ara Pere Damià i Tomàs d'Aquino, es complauran a explicar els fonaments de l'esmentada analogia.

Un bon coneixedor de tota aquesta literatura fou el patròleg Germain Morin, que el 1912 publicà uns exercicis espirituals titulats *L'ideal monàstic i la vida cristiana dels primers temps*. El Montserrat de l'abat Marcet, tan deutor del món benedictí belga de l'època, edità en català aquesta obra el 1923 i pràcticament fins als dies del Vaticà II fou, junt amb els escrits del beat Columba Marmion, l'obra clàssica de formació dels novicis. Afegim-hi la devoció entorn de Teresa de Lisieux i els seus escrits autobiogràfics coneguts aleshores com a *Història d'una ànima*, amb paràgrafs dedicats a l'ideal del martiri, i tindrem un contrapunt que completava l'espiritualitat que es vivia a Montserrat els anys trenta i que forjava l'esperit de joves i grans al monestir.

Per altra part, la mateixa tradició benedictina oferia pistes per a viure una espiritualitat martirial en un temps que no feia fàcil la vida religiosa. Els comentadors de la Regla benedictina —Casel, Herwegen, i sobretot Delatte, tan apreciat llavors a Montserrat— insisteixen en el paral·lelisme entre vida monàstica i penitència. Recolzen sobre les referències que sant Benet fa al tema de la milícia (*RB* Prol., 3.40; 1,2; 2,20; 58,10-12; 61,10) que perd el sentit «militarista» primitiu per traduir-se en servei. Justament la Regla benedictina fa sinònims militar i servir (*cf.* 2,20; 61,10), així com, semblantment, identifica la milícia i l'obediència (*cf.* Pròl.,3-4).

I és potser la vivència de l'obediència —no aquella *perinde ac cadaver* sinó l'específicament benedictina— la que expressa millor l'assimilació progressiva del monjo al misteri pasqual del Crist «obedient fins a la mort» (*Fl* 2,8, citat per *RB* 7,34).

Quin nou ressò no adquiria, en la precarietat de l'estiu de 1936, el quart graó benedictí de la humilitat, capaç de forjar una veritable consciència martirial: «En dificultats i contradiccions, o fins en qualsevol injúria que li facin, [el monjo], sense dir res, amb convicció, s'abraça a la paciència i, aguantant ferm, no defalleix ni es fa enrere, ja que diu l'Escriptura: «Qui perseveri fins a la fi, aquest se salvarà».

I també: «Tingues coratge, i aguanta el Senyor». I mostrant que el qui vol ser fidel ho ha d'aguantar tot pel Senyor, fins les contradiccions, diu en la persona d'aquells que sofreixen: «Per vós som lliurats a la mort cada dia, se'ns té per ovelles destinades a matar». I, segurs amb l'esperança de la recompensa divina, segueixen joiosos i diuen: «Però en totes aquestes coses vencem gràcies a Aquell que ens ha estimat». I també l'Escriptura diu en un altre lloc: «Ens heu posat a prova, oh Déu; ens heu fet passar pel foc, com pel foc es fa passar l'argent; ens heu fet caure al parany; heu posat tribulacions damunt la nostra esquena»... I complint també per la paciència en les adversitats i en les injúries el precepte del Senyor, si els peguen en una galta, presenten també l'altra; al qui els pren la túnica cedeixen el mantell i tot; requerits per a una milla, en fan dues; amb l'apòstol Pau aguanten els falsos germans, aguanten la persecució, i beneeixen els qui els maleeixen» (RB 7,35-40,42-43).

Tot això ens prepara per a acollir el testimoniatge d'aquesta vintena de monjos.

LA SOL·LICITUD DEL PRIOR

L'abat Marcet, gràcies als bons oficis dels cònsols de França i d'Itàlia a Barcelona, pogué arribar amb dos monjos a aquest darrer país ja l'1 d'agost.

Mentrestant, el prior Robert Grau s'installà a la fleca de la família Solà-Franquesa, de Barcelona, des d'on mantenia contactes amb tots els monjos que acudien a demanar-li consell. Es desviava per trobar-los un lloc segur i facilitar-los la fugida a l'estranger. Tingué un paper decisiu en l'organització de l'expedició del vaixell *Tevere* cap a Itàlia el 2 d'agost, en la qual alguns monjos foren substituïts per sacerdots, per religiosos o per seglars, perquè confiava que aviat hi hauria una segona expedició. És d'imaginar l'angoixa del prior en veure que aquesta nova expedició no tenia lloc.

Repetia sovint «Que es compleixi la voluntat de Déu», i alimentava la fe amb la celebració i l'administració dels sacraments tot fent-se acompanyar per una nena de cinc anys. Tingué paraules d'edificació per a totes les persones amb qui entrà en contacte aquells mesos, en els quals canvià successivament tres vegades de domicili. Poc temps abans de ser assassinat va escriure en una quartilla: «Hem de creure que la Saviesa i el Poder del nostre Pare celestial mai no són tan manifestos com quan treu bé del mal (...) Així ho farà Ell en aquestes hores terribles de prova, certament, però a la fi, de misericòrdia seva, si vivim la nostra fe i confiança absoluta en Ell i un esperit de filial abandó a la seva paternalíssima Providència.» I acaba aquest text adreçant-se al Crist: «Vós sou la meva fortalesa, la meva Saviesa i la meva Santetat. (...) Vós veieu com i quan jo he de morir... Vós ho accepteu tot per mi, i jo, jo ho vull amb Vós, perquè Vós ho voleu!»

A primers de gener de 1937, veient que l'estada a la zona roja ja no podia ser de profit, accedí que li prepararessin un passaport per anar a l'estranger. Les gestions les dugué a terme una persona molt controvertida, Cinta Trabal, la qual la tarda del 5 de gener acompanyà el P. Grau a la Delegació de Passaports i, de pas cap a Govern Civil, volgué pujar un moment al seu domicili. En aquest instant el P. Prior quedà sol al taxi i fou agafat pels ocupants d'un cotxe que fugí a tota velocitat. Des d'aquest moment no se sabé res més d'ell. Poca estona abans, en fer el passaport, havia declarat clarament que era el prior de Montserrat i volia que això constés en el document.

FRATERNITAT D'ORIGEN I DE DESTÍ

Els PP. Lleó Alesanco i Lluís Palacios, provinents de Can Castells, compartiren amb altres monjos els calabossos de la Comissaria d'Ordre Públic de Barcelona. Un cop alliberats

a primers d'agost, el primer passà la major part de la tardor amb una família, on pogué desplegar activitats sacerdotals. El P. Palacios restà temps sense domicili fix i veient frustrades les gestions dels consolats suís i italià per a ser traslladat a l'estranger; cap al mes d'octubre s'instal·là a la pensió «Bosc de Bolonya».

El 30 de novembre el P. Alesanco anà a veure el P. Palacios. Trobant-lo malalt d'àngines, anà a buscar un metge, sense saber que el pis del doctor era ocupat per altra gent. Allí mateix l'agafaren i anaren a la pensió del company, el P. Palacios. Tots dos monjos foren portats al Comitè del Clot, i des d'allí desaparegueren. Els amics que els havien vist les darreres hores havien constatat l'enteresa amb què es comportaren.

ELS SET DEL PIS

Amb aquesta expressió l'argot familiar de Montserrat designa els qui foren anats a cercar a la residència que el monestir tenia a Barcelona, a la Ronda de sant Pere, 7, 3r. 2.ª, per als monjos que havien d'acudir a la ciutat. El Govern de la Generalitat havia posat sota la seva protecció aquell pis i havia assegurat al P. Prior que no hi passaria res.

El P. Josep M. Fontserè, el més ancià de la comunitat, no volgué sortir amb el primer vaixell cap a Itàlia, perquè es trobava bé amb la família que l'acollia i així podia atendre espiritualment els germans Eugeni Erausquin i Emilià M. Guilà i les benedictines refugiades a la mateixa casa.

Tots tres monjos en sortiren amb resignació el vespre del 14 d'agost a conseqüència d'un escorcoll que s'hi féu, i anaren al pis comunitari. El P. Fontserè el dia 18, vigília de la detenció, refusà el domicili que li oferí un penitent, dient-li: «Si Déu Nostre Senyor em vol màrtir, que es compleixi la seva voluntat».

El G. Erausquin fou dels darrers que sortí de Montserrat i, molt decidit i abnegat, prodigà serveis a les benedictines

de Santa Clara. També procurà queviures als monjos refugiats al pis i per això hi anà la tarda del fatídic 19 d'agost, per bé que no sembla que hi residís.

El G. Guilà passà els primers dies amb els seus pares a Mataró fins al 4 d'agost, que anà a Barcelona, i atengué en tot moment el P. Fontserè. Del 18 d'agost és la resposta escrita que envià als seus pares que el cridaven per evitar-li un possible perill: «Jo prou voldria venir amb vostès, però haig de cuidar un vell i un malalt i no m'atreveixo a deixar-los; vindré quan es presenti l'ocasió».

El P. Domènec González, en arribar a Barcelona s'allotjà amb quatre monjos a casa la família Ripol, de Pedralbes, però, havent-hi hagut un escorcoll ja el primer dia, en marxà dient-los: «Jo ja vaig oferir la meva vida a Déu... i molt de grat la hi donaré si és que arriba el moment». El 14 o el 15 d'agost sortí, igualment a causa d'un escorcoll, del segon refugi, aquesta vegada a Sarrià, per traslladar-se al pis monàstic. Mentrestant havia escrit al futur màrtir P. Alesanco, profés com ell de Valvanera, el qual quedà molt afectat en saber la mort del P. González.

El P. Joan Roca, després de deixar un escolà a Barcelona, anà a Sarrià a casa d'un seu germà. Però, tement que això podia comprometre tota la família, s'acollí en un altre domicili, on edificà els qui el visitaven i, a manca de breviar, re-sava amb la «Guia del cristià». Estigué allí fins al 19 d'agost.

El P. Plàcid Feliu visqué el començament de l'èxode amb la responsabilitat de col·locar a casa els escolans dels quals era prefecte. El 28 de juliol quedà tranquil d'haver pogut acomplir aquesta missió. No se sap en quines cases s'hostatjà, però acudí al seu poble natal i parlava amb naturalitat amb tothom i tingué contactes amb el seu germà sacerdot. A mitjan agost desitjava unir-se amb els residents a Barcelona i encara el dia 19 exercí el ministeri en la família d'un antic escolà. Arribà al pis vers les nou del vespre.

El P. Ambròs Busquets, després de sortir de Montserrat amb altres monjos el 27 de juliol i anar a parar a la Comissa-

ria d'Ordre Públic de Barcelona, cercà refugi, en eixir-ne, a casa el seu cosí Genís i quedà desvinculat de la comunitat fins que va saber que alguns estaven a la Ronda de Sant Pere. S'hi traslladà el 16 d'agost, pensant que allí tindria més possibilitats de sortir a l'estranger. En acomiadar-se del seu cosí, li digué: «La cosa millor és que me'n vagi al pis amb ells, i que passi el que passi. Jo només desitjo i vull que es faci la voluntat de Déu». Aquells darrers dies s'obrà en ell un canvi espiritual i manifestà que es retractava dels desencerts anteriors. El mateix 19 encara rebé la comunió que el G. Emilià Guilà havia obtingut del sacerdot-novici Lluís Freixenet.

Justament el P. Freixenet encara era al pis quan el P. Feliu hi arribà. Aquell dia els residents, pressentint quelcom, l'havien dedicat especialment a la pregària. Vers les onze de la nit uns milicians armats que perseguien un canonge, en saber que a la mateixa casa hi havia el pis dels monjos, hi entraren i els feren baixar l'escala, on havien pres posicions. Enmig d'altres crits amenaçadors, l'ancià P. Fontserè fou greument vilipendiat. Les víctimes foren posades en cotxes que els esperaven i es perderen en la foscor de la nit, passeig de Gràcia amunt.

L'endemà, prop de la creu de Pedralbes, foren vistos set cadàvers enmig d'un toll de sang. Vers dos quarts de nou la Creu Roja se'n féu càrrec i els portaren al dipòsit de l'Hospital Clínic. Allí el flequer Joan Solà reconegué el P. Fontserè, i el P. Prior hi envià el novici Freixenet, el qual els identificà tots, malgrat l'estat en què es trobaven els cadàvers. Foren amortallats i sepultats el diumenge 23 d'agost en nínxols cedits per amics del monestir. Acabada la guerra, el 19 de setembre de 1939 foren traslladats a Montserrat.

UN ROSTRE SERÈ

El G. Bernat Vendrell, en sortir de Montserrat el 25 de juliol barrejat amb pelegrins, baixà a Martorell i s'adreçà al

seu poble natal d'Ordal passant per Gelida. En el control que hi havia prop del cementiri declararà sense vacillar que era de Montserrat. Davant del Comitè local reiterà la seva condició religiosa i li estengueren un passí. Avançà aquella mateixa tarda per la carretera de Gelida a Subirats, però corregué ràpidament la notícia que havia estat assassinat i, en efecte, l'endemà el cadàver trobat a la cuneta fou reconegut. Mantenia un rostre plàcid, amb una ferida en el coll que el degollà materialment i una en el costat esquerre i una altra en el braç dret. Enterrat en un nínxol propietat de l'Ajuntament, fou traslladat, passada la persecució, a Montserrat.

A IMITACIÓ DE JESÚS

Dom Francesc de P. Sánchez i el G. Ildefons M. Civil baixaren en el mateix autocar que el G. Vendrell i s'aturaren a Molins de Rei. El primer desconeixia la vila, però tenia la intenció d'anar a casa del seu germà. La indumentària que duia i la seva indecisió no passaren desapercebudes. El G. Civil fou reconegut, malgrat anar decidit a ca la seva germana. Fou en aquest domicili on acudiren ben aviat els milicians, els quals el portaren tot seguit junt amb el seu germà Miquel al Comitè local.

Simultàniament un altre grup acudí a casa el germà de Dom Francesc, i també el prengueren. Els dos monjos foren traslladats aquella mateixa tarda a la presó. Després lligaren els braços a l'esquena als germans Civil i els feren pujar en un cotxe. Passà poc temps i feren el mateix amb Dom Francesc. Els testimonis afirmen la serenitat i l'absència de queixa amb què actuaren tots tres, a imitació de Jesús. Hom creu que, com se solia fer aquells dies, foren assassinats als pous de Can Campmany de Santa Creu d'Olorde. Posteriorment aquells pous foren netejats per la Creu Roja i sembla que foren cremades totes les restes dels cadàvers llençats allí.

El G. Josep M. Jordà, en deixar Montserrat el 25 de juliol, volgué anar a Tarragona a casa la seva tia de 73 anys, la qual s'esvalotà i el rebé amb una certa fredor. L'endemà cometenren la ingenuïtat de voler anar tots dos a missa, i trobaren tancades les portes de dues esglésies. El G. Josep M. aprofità el temps per anar a veure uns cosins, per si podia allotjar-se a casa d'ells, i en demanar informació en un bar sobre el lloc exacte, uns milicians de seguida identificaren la seva condició religiosa i el seguiren. Quan anaren a cercar-lo, ell sortí ràpidament de casa els cosins, per no comprometre les tres religioses que hi havia allí refugiades. Sense vacillar respongué que era monjo de Montserrat. El portaren al Pont Negre, prop del Serrallo, i allà li dispararen trets a la nuca.

EL JUST VIU PER LA FE

Tot i desitjar únicament arribar a Sabadell o Terrassa, el P. Àngel Rodamilans va ser enviat abans en autocar a Barcelona. L'acompanyà un jove estudiant de Montserrat que, en veure que havia estat escorcollat el pis on pensaven refugiar-se, el portà a una pensió del Raval, on residiren fins al dia 27. Aquells dies el P. Àngel li havia comentat el verset bíblic «El just viu per la fe». No podent anar a casa un seu cosí, perquè precisament havia estat detingut, el P. Rodamilans decidí anar a Sabadell, on tenia familiars. Prengué els Ferrocarrils, i quan arribà cap a les 11 del matí a la ciutat, va ser reconegut a causa de la indumentària i de les dificultats a la vista en passar davant un centre de la FAI. No va oferir resistència, i a més li trobaren uns rosaris. Abans de morir va demanar que el deixessin pregar pels que quedaven, però no hi va ser a temps, perquè l'afusellaren amb dos trets.

EL SACRIFICI DE LA PRÒPIA VIDA

Quan el P. Pere Vallmitjana arribà el dia 25 a Barcelona, s'hostatjà a casa el seu germà Hermenegild, on portà una vida de pregària, tal com féu en el domicili d'un súbdit suís on, per raons de seguretat, es traslladà al cap d'uns quants dies. L'amfitrió ens consignà aquestes seves paraules: «Si amb el sacrifici de la meua vida aconseguís que s'acabés aquesta horrible matança, sofriria de grat aquest sacrifici».

En aquella casa hi hagué un escorcoll el 15 de febrer de 1937. No el cercaven a ell, però en veure el seu comportament li preguntaren si era capellà, i precisà dient que era monjo de Montserrat. El portaren a la txeca del Guinardó, on fou sotmès a escarnis brutals i edificà, per les seves paraules i fins i tot pels cants, els altres empresonats. D'aquí passà a la txeca de Sant Elies i, al cap d'uns vuit o deu dies, al lloc del martiri, a Cerdanyola. Fou enterrat a la fossa comuna oberta a la nau central de l'antiga església parroquial. Identificat després de la guerra, el cadàver fou traslladat a Montserrat el 22 de juny de 1943.

ESTEM EN MANS DE DÉU

Els primers dies de la guerra civil, el majordom P. Fulgenci Albareda gestionà l'evacuació de Montserrat i el dia 25 sortí cap a Terrassa, on fou reconegut i detingut fins al dia 31. Després pogué amagar-se a Barcelona a casa d'uns familiars fins a primers de setembre. Per temor a possibles escorcolls, probablement el dia 7 passà en un altre domicili, on hi havia també una monja benedictina. Es dedicà al sagrat ministeri; la seva frase preferida era «Deixem-nos en mans de Déu».

No reeixiren els intents de passar la frontera. El 17 de desembre quan se sabé que vindrien a examinar el pis, donà l'absolució a tots els qui s'hi trobaven i digué molt serè:

«Ànims, ànims; diguérem a Jesús que l'estimàvem, quan vam professar; ara ha arribat l'hora de demostrar que l'estimem de debò, anant, si cal, a morir per ell». I mentre feien l'escorcoll a les habitacions: «Tots quatre al cel; preguem Déu que li siguem fidels i no tinguem por. Estem a les seves mans».

Foren portats al control de la Gran Via. Només ell quedà detingut. El mateix dia ingressà a la presó de Sant Elies. L'endemà contà a un company que tenia el pressentiment que el matarien aquella nit, i efectivament se l'emportaren a mitjanit.

Passada la persecució, les seves restes foren identificades al cementiri de Montcada i traslladades a Montserrat el 5 d'agost de 1940.

ELS TRES D'OSONA

El P. Odiló M. Costa i els juniors Narcís M. Vilar i Hildebrand M. Casanovas, que amb altres monjos ja havien passat a la muntanya dues nits, en intentar obrir-se camí cap a Barcelona foren portats detinguts a la Comissaria d'Ordre Públic el 27 de juliol. L'endemà els posaren en llibertat i, després de passar pel pis de la Ronda de Sant Pere, desitjaren marxar cap a Vic per anar a les respectives llars. Volgueren agafar el tren de les tres de la tarda, i el monjo que els acompanyà veié com, després del control dels bitllets, baixaven a l'andana.

No se'n sabé res més. Se suposa que, en el control de la FAI, no pogueren presentar altra documentació que la cèdula personal, on constava el seu estat religiós. A través de les fotografies d'Identificació de l'Audiència de Barcelona, foren reconeguts els tres cadàvers. Havien ingressat en el dipòsit de l'Hospital Clínic el 29 de juliol de 1936 i, no havent-hi ningú que els reconegués o reclamés, foren tirats a la fossa comuna del cementiri de Montjuïc.

El més jove d'ells, Narcís, havia dit als seus companys abans d'abandonar el santuari: «Com m'agradaria ser màrtir».

MONUMENTS D'AMOR I DE GERMANOR ETERNA

Amb la represa de la vida monàstica a Montserrat, sorgí immediatament el desig de perpetuar el record dels germans morts per la fe de Crist. Ultra la devoció íntima, continguda, i la solemne memòria necrològica anual, els seus noms quedaren esculpits en més d'un indret, com a signe d'una fraternitat agraïda.

LA SALA CAPITULAR

Ja el mateix 1939 fou renovada totalment la sala capítular, amb algun element en «art déco» que li dona una certa sobrietat, sota la direcció de Santiago Marco. Fou un encert convertir l'espai rectangular en recinte centralitzat a base de columnes i voltes i, al fons, a banda i banda, una trífora diafràmica, amb les cadires disposades en semicercle.

S'inaugurà el 26 de gener de 1940 i fou concebuda com un monument als monjos màrtirs. Hi fan al·lusió tres capitells i sobretot la gran pintura de la paret de ponent, obra de Pere Pruna executada el 1961, on sant Benet acull els vint-i-tres monjos, jeràrquicament col·locats i amb la indumentària corresponent al seu rang.

Dues làpides a l'entrada en deixen constància:

SOLLICITA MONACHORVM MONTSERRATENSIVM QVOS
RECENS PROCELLA PEPERCIT DEVOTIO, CONFRATRES
TVRBINE PERSECVTIONIS A CONSORTIO ABREPTOS
AMANTER REPETENS VETVSTAM HANC AVLAM PENITVS
NOVATAM AMORIS AC AETERNAE FRATERNITATIS
MONVMENTVM PONIT ANNO POST NOVAM AERAM
MARTYRV M PRIMO SALVTIS VERO REPARATAE MCMXXXIX

La sol·licita devoció dels monjos montserratins que sortiren incòlumes de la recent tempesta, recordant amorosament els germans arrabassats pel torb de la persecució, els dedica aquesta vella aula totalment renovada, com un monument d'amor i de germanor eterna. Any primer de la nova era de màrtirs, 1939 de la salvació recobrada.

D. ABBAS ANTONIVS M., ANNV A XXVII RECVRRENTE DIE
SVAE MYSTICAE DESPONSATIONIS MONTSERRATENSI
ECCLESIAE, JVBILARI GAUDIO BIENNIO EXILII
HACTENV S RETENTO, ME MARTIRIALI FILIORVM
CORONAE BENEDIXIT DICATAM. EXVLTAT PATER
LAETABVNDVS DEV M LAVDANS QVOD GERMINANS
DELECTA SOBOLES, MARTYRES GERMINAVERIT
COELO PREMISSOS, QVORVM GLORIOSO CERTAMINE
XTVS. IPSE TRIVMPHAVIT. GAVDENT ET FILII
CRVENTA EX ACIE, CONFESSORES XTI. REDVCES,
QVI INSIGNIORI NVNC CVLTV ELECTVM MONTEM
DEIPARAE CLARIFICANTES GLORIOSORVM
CONFRATRVM SOCIETATE CONTENDVNT PER XTVM.
DIGNARI.

ANNO DNI MCMXXXIX, POST NOVAM AERAM
MARTYRV M PRIMO.

L'abat Dom Antoni M., en ocórrer el vint-i-setè aniversari de les seves místiques noces amb l'Església montserratina —retingut fins ara per un bienni d'exili el jubilar gaudi— em beneí dedicant-me a la martirial corona dels seus fills. El pare jo iós exulta tot lloant Déu perquè la dilecta fillada que germina ja hagi germinat

en els màrtirs que l'han precedit al cel, en el gloriós combat dels quals Crist mateix ha triomfat. Gaudeixen també els fills, confessors de Crist, retornats de la cruel batalla, que, honorant ara amb un culte més insigne la muntanya electa de la Mare de Déu, malden per Crist per fer-se dignes de la companyia dels gloriosos germans.

Any del Senyor 1939, primer després de la nova era de màrtirs.

LA LÀPIDA DE L'ATRI DE LA BASÍLICA

El mateix abat Marcet disposà que, a una certa altura, a l'atri de la Basílica, una gran làpida de marbre vermellós parlés a tots els visitants de la memòria perenne i de la glòria triomfal dels màrtirs, amb tots els noms escrits amb grans caràcters. Aquesta làpida fou posada posteriorment a peu pla, on es troba ara un xic desapercebuda, al passadís esquerre a continuació de l'estàtua de sant Benet.

L'ALTAR REGINA MARTYRUM

Als peus mateix de la Sagrada Imatge de la Moreneta, en una mena de balcó que dóna a la nau de la Basílica i que serveix de base a quatre grans canelobres, hi ha un altar dedicat a la Reina dels màrtirs. Un mosaic com el que decora l'arc triomfal representa un monjo en posició jacent.

LA CRIPTA

El jardí monàstic no era el lloc més accessible per a acollir definitivament les despulles dels màrtirs i de l'abat Antoni M. Per això, ja el mateix any de la mort del P. Marcet, l'abat Escarré proposà l'arranjament de les catacumbes de la sagristia per tal de fer-ne una cripta. Les obres tardaren

quatre anys a començar-se, i el 31 d'agost de 1951 es pogué fer el trasllat solemne dels fèretres.

La forma allargassada de l'estança queda satisfactòriament trencada per l'altar, que separa la nau, lluminosa, de l'espai fúnebre presidit pel sarcòfag de l'abat, obra de Joan Rebull, d'una gran majestat clàssica.

Les restes dels monjos estan en dos arcosolis oberts als murs laterals, amb dues làpides al·lusives:

SISTE PARVMPER VIATOR, EN TIBI MONACHI QVOS
NOSTRA ABBATIA TVLIT CLARIORES QVI PRO CHRISTO
ET MONASTICA QVAM PROFESSI SVNT CONVERSATIONE
MORTEM PRAECLARAM SVBIERE. NVNC ANIMVM
A SAECVLI CVRIS ABSTRAHE EORVMQVE NOMINA
PIA VENERATIONE PROSEQVERE NAM DEI SPIRITVS
OSSA EORVM VIVIFICABIT: IOSEPHVM, DOMINICVM,
AMBROSIVM, ANGELVM, EVGENIVM, QVIBVS PRAEEST
SICVT IN VITA ETIAM IN MORTE PATER ET PONTIFEX
QVI VNA SECVM HOC LOCO REQUIESCIT. NVNC
OMNES MORTALITATEM PRO CHRISTO PERPESSI
RESVRRECTIONIS GLORIAM SPERANT INVICTI. SANCTVS
BENEDICTVS ABBAS PLACIDO VVLTV ANIMOS INSPICIT
FILIORVM EORVMQVE OBEDIENTIAM PROBAT QVAM
AD MORTEM VSQVE EXHIBVERE.

Atura't una mica, vianant: Heus aquí els monjos més preclars que ha donat la nostra Abadia, els quals sofriren mort gloriosa pel Crist i per la vida monàstica que professaren. Recull el teu esperit de tota cura mundana i llegeix amb reverència els seus noms, car un dia l'Esperit de Déu vivificarà llurs ossos. Són: Josep, Domènec, Ambròs, Àngel, Eugeni. Els presideix en la mort, talment com en vida, el Pare i Pontífex, que juntament reposa amb ells en aquest lloc. Ara, havent sofert la mort per Crist, esperen invictes la glòria de la resurrecció. Sant Benet esguarda plàcidament els seus fills i hi troba llur obediència provada fins a la mort.

ADHVC SISTE GRADVM PIE QVI LEGIS. HIC IACENT
IN TVMVLO QVI IN GLORIA MARTYRII ALIIS
CONSIMILES EXSTITERVNT. PRO CHRISTO ENIM
VITAM PROFVNDERE NON DVBITARVNT. EN TIBI
NOMINA: FVLGENTIVS, PETRVS, IOANNES, PLACIDVS,
BERNARDVS, AEMILIANVS. EX QVIBVS NONNVLLI
TESTIMONIVM SACERDOTII CHRISTI SANGVINEM
SVVM ILLIVS SANGVINI MISCVERE. ILLI VERE
LOQVELAM CHRISTI PRAE SE FERENTES TANQVAM
ANCIPITEM GLADIVM AMICOS ET HOSTES SIBI
COMPARARVNT. NVNC ODIVM CONVERSVM EST IN
AMOREM. CARNIS INFIRMITAS IN MERITA TRANSTVLIT
IAMQVE RESVRRECTIONEM PLACIDE SPECTANT.
TV VERO ILLORVM MIRANDA GESTA RESPICE
EORVMQVE IMITATOREM TE PRAEBE VIAMQVE PERGE
CVM CHRISTO VT PORTAM QVAM ILLI INGRESSI SVNT
TV QVOQVE INGREDI MEREARIS. VIRGO MATER FILIOS
AGNOSCIT EOSQVE MAGNIS SVIS OCVLIS INTVETVR.
POSTQVAM EOS RESPEXIT IAM NOS MELIVS ASPICIT.

Detura't encara, tu que devotament llegeixes. Aquí hi ha sepultats els qui es feren semblants als altres en la glòria del martiri, perquè no dubtaren de lliurar la vida per Crist. Llurs noms són: Fulgenci, Pere, Joan, Plàcid, Bernat, Emilià. Alguns d'ells, essent testimonis del sacerdoti de Crist, barrejaren llur sang amb la seva. Veritablement armats amb la paraula de Crist, que és espasa de dos talls, es guanyaren amics i enemics. Ara, però, l'odi s'ha convertit en amor, la feblesa de la carn en mèrit, i esperen en pau la resurrecció. Tu admira llur gesta, imita'ls, i fes camí amb Crist, per tal que puguis entrar també per la porta per on ells entraren. La Verge Mare els reconeix com a fills i amb els seus grans ulls els esguarda: després de veure'ls, ens mira millor a nosaltres.

I a la paret del fons, fent al·lusió a les despulles no retrobades:

ABBAS MONACHI AMICI HANC AVLAM EIVSQUE
 SEPVLCHRVM AEDIFICANDVM ORNANDVMQUE
 CVRARVNT VT ABBAS ANTONIVS PIVS PATER AC
 DOMINVS AMABILIS VNA CVM FILIIS IN HAC CELLA
 ADEO SIBI CARA PLACIDAM HABERENT REQVIEM
 DONEC SONANTE TVBA IN CHRISTO OVANTES
 RESVSCITARE POSSINT. ILLIS SE IVNGENT ET ALII
 MARTYRII PALMAM ADEPTI. QVORVM EXVVIAS SI
 QVAERAS FERA INIMICORVM SAEVITIA ABSVMPSIT.
 IPSI TAMEN SVIS SODALIBVS ADSTANT: ROBERTVS,
 RAYMVNDVS, LEO, LVDOVICVS, ODILO, SEBASTIANVS,
 VEREMVNDVS, FRANCISCVS, NARCISVS, HILDEBRANDVS,
 IOSEPHVS, ILDEPHONSVS. MAIESTAS DOMINI HAEC
 LIMINA REPLET VBI TANQVAM AMORIS SIGNVM
 CALOR EFFVSAE SANGVINIS ADEST. VBI VITA LICET
 NON EXSTINCTA CRVORE FIDE TAMEN OPEROSA
 BONVM ODOREM CHRISTI SVAVITER PERFVNDIT.
 CHRISTVS DOMINVS HOC LOCO SEDET. PATER ET
 FILII NOS SOCIOS EXSPECTANT VT SEDEAMVS PARITER
 ET IPSI CVM DOMINO IESV ET ECCLESIA REGNATVRI.
 AMEN. VENI DOMINE IESV.

L'abat, els monjos i amics del monestir han edificat i ornat aquesta cripta i el seu sepulcre, a fi que l'abat Antoni, pare piadós i senyor amable, tingués un repòs tranquil, juntament amb els seus fills, en aquest lloc que ell tan estimava; fins que, quan toqui la trompeta del judici, ressuscitin triomfants en Crist. Llavors s'hi afegiran també els altres monjos que assoliren igualment la palma del martiri, dels quals, però, la crueltat dels enemics féu desaparèixer les despulles. Amb tot, són presents als seus germans: Robert, Ramon, Lleó, Lluís, Odiló, Sebastià, Veremond, Francesc, Narcís, Hildebrand, Josep, Ildefons. La majestat del Senyor omple aquest lloc, on és present l'ardor d'una sang escampada com a penyora d'amor; on una vida no extingida per l'efusió de la sang, però sí per una fe operant, escampa suaument la bona olor de Crist. Crist, el Senyor, seu en aquesta cambra. L'abat i els fills ens esperen per tal que també nosaltres ens asseguem regnant amb el Senyor Jesús i l'Església. Amén. Veniu, Senyor Jesús.

L'altar fou consagrat el 3 de setembre de 1951 —ho testifica la inscripció— «*ad nomen et memoriam martyrum Sancti Benedicti*».

EL FRIS DE LA FAÇANA DEL MONESTIR

Al mateix escultor Rebull foren confiats els frisos de les tres arcades dels grans balcons de la façana principal del monestir. El més recent, el de la dreta, representa Sant Jordi, que té a banda i banda tres monjos amb palmes. «Cal destacar l'eurítmia de les línies verticals marcades pels plecs de la indumentària monàstica... l'escultor prengué inspiració en la processó de les Panatenees del Partenó: la mateixa parsimònia, la mateixa claredat de línies, la mateixa intemporalitat» (J. de C. Laplana). La llegenda resumeix, amb les paraules «Catalunya serà cristiana o no serà», el pensament del bisbe Torras i Bages.

EL JARDÍ MONÀSTIC

Rere la capella de Sant Iscle, a l'extrem més oriental del jardí monàstic, mig amagat per una avinguda de xiprers, hi ha un petit prat on reposaren els màrtirs i, al seu moment, l'abat Marcet enmig d'ells, fins que les despulles foren traslladades a la nova cripta.

Una pedra polida ho recorda:

QVOS TRVCIDAVERAT IMPIETAS
CHARITAS AVTEM CHRISTI FECIT VICTORES
EORVM CORPORA DOMVM REDVCTA
PIE HAEC HVMVS PRIVS EXCEPIT
QVIBVS ET PATRIS DEIN ADDITVR CORPVS
MATERNA TANDEM SVB VMBRA SIMVL CONDENDA

*La impietat trossejà aquells
que la caritat de Crist féu vencedors;
els seus cossos retornats a casa
piadosament aquesta terra primerament rebé.
S'hi afegí després el cos del pare,
per ésser posats finalment tots junts
sota l'ombra materna.*

I entorn d'aquesta gran pedra hi ha onze grans palets, amb el nom de cadascun dels qui hi havien estat sepultats.

L'ORATORI ABACIAL

L'abat Antoni M. Marcet obtingué de les catacumbes romanes unes relíquies, assignades amb el nom d'un màrtir Aureli, per a l'altar de l'oratori adjunt a la cel·la abacial. Foren dipositades en un sarcòfag d'estil neogòtic que servís de mesa d'altar. L'abat volgué donar, a la primera ocasió, el nom d'Aureli a un postulant, el qual amb el temps seria l'abat Aureli M. Escarré, que vestí l'hàbit el 31 d'agost de 1925. En aquesta data de 1951, en vigílies dels vint-i-cinc anys de professió monàstica, el pare Escarré traslladaria a la nova cripta les restes mortals de l'abat Marcet i de les onze despulles recuperades dels màrtirs.

Poc abans d'aquest trasllat, l'oratori abacial fou decorat en les seves parets pel P. Benet Martínez amb representacions de sant Benet i del màrtir Aureli, i dels venerables vint-i-tres monjos, col·locats processionalment portant símbols de l'ofrena martirial i seguits de l'abat Marcet prostrat de genolls. Aquestes pintures malauradament no es pogueren conservar ni restaurar al moment desitjat, i hom les substituï el 2005 per una inscripció en català, que fa així:

Honorem els nostres germans que, entre 1936 i 1937, meresqueren de donar testimoniatge pel Crist

[segueixen els noms dels vint monjos en procés de beatificació]

i, al Pueyo de Barbastre, P. Raimon Lladós i Salud.

Fem memòria, a més, dels PP. Sebastià M. Feliu i Escuder i Veremond M. Boqué i Nolla, que, pel fet de ser monjos, sofriren mort sagnant en el mateix període.

Reina dels màrtirs, pregueu per nosaltres.

LA CAMPANA DE SANT JORDI

L'any 2005, amb la fosa de dues campanes a la factoria Bacher d'Alemanya es completà el projecte de deu campanes que ja havia fet el pare Gregori M. Estrada l'any 1955. Foren beneïdes pel pare abat Josep M. Soler el 3 d'abril. Una d'elles (Fa 3), ja prevista des del començament de dedicar-la a sant Jordi, porta en català les inscripcions següents:

St Jordi, pregueu per nosaltres

Veniu, adorem el Senyor, rei dels màrtirs

Ofrena de la família Vilaseca-Roca

Iniciat el tercer mil·lenni cristià, els monjos de Montserrat junt amb el patró de Catalunya i l'exèrcit esclatant dels germans màrtirs (1936-1937) donen lloança a Déu. Any del Senyor 2005.

ALTRES MOSTRES D'HONOR

Entorn dels anys cinquanta, a més de totes les mostres d'homenatge a través de l'epigrafia i de les arts plàstiques, els màrtirs també reberen els honors de les lletres. El biògraf de l'abat Marcet i amic incontestable del monestir, Josep Tarín-Iglesias, publicà, amb l'estil entusiasta que el caracteritzava,

el primer panegíric dels monjos immolats, *Los mártires de Montserrat* (Barcelona, 1950).

Simultàniament, un grup de devots de Montserrat i el monestir convocaren un Concurs Montserratí «Regina Martyrum» literari i artístic, en el qual actuà de secretari del Jurat el mateix publicista Tarín-Iglesias. En poesia guanyà el primer premi Domènec Juncadella, un accèssit Antoni Dalmau i Jover, i el premi extraordinari Manuel Bertran i Oriola. Els premis de prosa —tots en castellà— correspongueren a l'escolapi Enrique Iniesta Coullant (primer premi), Pere Vinyolas i Vivet (accèssit) i Esteve Molist i Pol (premi extraordinari). I foren premiats els dibuixos a la ploma de Pau Macià i Pons (primer premi), Frank Alpessa (accèssit) i Adolf del Rey (menció honorífica). La festa del repartiment de guardons tingué lloc al Casal de Montserrat el 23 de setembre de 1951, amb el record del recent trasllat de les despulls a la Cripta. Tots els treballs premiats i la corresponent ressenya foren editats en el llibret *Los mártires de Montserrat* (Barcelona, 1952).

El 1959, també a Barcelona, dom Ferran M. Solà publicà *Glòria nostra. Oda als màrtirs de Montserrat*.

El pare Josep Massot i Muntaner edità el 1984 tres estudis amb abundants notes i apèndixs sota el títol *La Guerra Civil a Montserrat*, a partir de la bibliografia existent i de material inèdit d'arxiu. Des del punt de vista estrictament històric, és l'únic tractament específic del tema, juntament amb les pàgines que el mateix autor dedica al tema a *Església i societat a la Catalunya contemporània* (2003).

Un altre monjo, el pare Pacià Garriga, publicà en el volum col·lectiu *La persecució religiosa de 1936 a Catalunya. Testimoniatges*, a cura de Josep Massot i Muntaner (1987), les notes inèdites des de 1938 titulades *D'un Montserrat a l'altre*, una mena de poema en prosa (pp. 99-107).

A totes aquestes publicacions cal afegir el dossier oficial, referent als monjos de Montserrat, de la Congregació per a les causes dels sants titulat *Positio suppletiva super*

martyrio (Roma, 2003), volum que forma part del procés informatiu *Tarraconen. Beatificationis seu declarationis martyrii servorum Dei Emmanuelis Borràs Ferré...* ja publicat l'any 2000.

LA MEMÒRIA PROJECTADA AL FUTUR

Són poques les persones encara vivents que conegueren personalment els testimonis de la fe proposats ara a la veneració. Però és l'actual generació de cristians la que veu i viu el reconeixement per part de l'Església d'unes virtuts, o potser millor en el nostre cas, la valoració d'un estat permanent de professió pública del seguiment de Jesucrist capaç de pronunciar un «sí» en un moment decisiu. I això, no pas a través d'unes brillants actuacions, que podrien fer inclinar a creure en uns mèrits adquirits, sinó per mitjà d'unes circumstàncies en què el fet de donar testimoniatge es presenta, en tota la seva puresa, com un do de Déu, i res més.

Essent el Sant Pare el qui en definitiva fa aquest discerniment eclesial, també caldria entrar més a fons en el perquè de la insistència de Joan Pau II a conservar la memòria dels testimoniats relativament recents i àdhuc el motiu del seu interès a voler que les Esglésies locals facin els seus propis martirologis. Segurament en trobaríem fàcilment l'explicació.

I és que als nostres dies el cristianisme pot perdre la seva salabror —i, per tant, la seva força testimonial, la seva dimensió missionera, la seva capacitat de parlar de Jesucrist— a causa del fenomen de la privatització de la fe i de la manera d'entendre la llibertat i el respecte de l'altre. En el camp religiós pot tenir lloc, i de fet el té, allò que és tan comú en la societat civil: una cosa només és acceptable si és «políticament correcta», i les persones arriben a perdre el sentit de creativitat i fins i tot d'adhesió a la veritat.

Al capdavall, la recerca de la veritat —aspiració suprema de l'home— sols s'obté per la donació i la fidelitat a l'altre, no per un mer exercici especulatiu. El creient, doncs, perquè ha descobert Déu com a veritat, s'hi dona i persevera en aquesta donació, ja que hi troba tota la seva raó de ser i de viure. I si les circumstàncies posen a prova aquesta perseverança, la solidesa de la fidelitat a Déu reclama una donació sense límits, si cal mitjançant el lliurament de la pròpia vida.

Per això podem comprendre fàcilment que l'esmentat papa Joan Pau ens deixés la seva millor pàgina sobre el martiri precisament en l'encíclica sobre «La fe i la raó»:

«El màrtir, en efecte, és el testimoni més autèntic de la veritat sobre l'existència. Sap que ha trobat en l'encontre amb Jesucrist la veritat sobre la seva vida i res ni ningú no podrà arrabassar-li mai aquesta certesa. Ni el sofriment ni la mort violenta el faran apartar de l'adhesió a la veritat que ha descobert en el seu trobament amb Crist. Per això fins als nostres dies el testimoniatge dels màrtirs atreu, és acceptat, escoltat i seguit. Aquesta és la raó per la qual ens fiem de la seva paraula: s'hi percep l'evidència d'un amor que no té necessitat de llargues argumentacions per convèncer, des del moment que parla a cadascú d'allò que ell ja percep en el seu interior com a veritable i buscat fa tant temps. En definitiva, el màrtir suscita en nosaltres una gran confiança, perquè diu el que nosaltres ja sentim i fa evident el que també voldríem tenir la força d'expressar» (*Fides et ratio*, 32).

La fe en l'únic Déu, doncs, comporta unes conseqüències pràctiques que expressen l'actitud de l'home davant la singularitat i la grandesa d'aquest Déu. ¿No parlem que hi ha un radicalisme evangèlic, predicat per Jesús, el qual vingué «al món per donar testimoni de la veritat» (*Jn* 18,37)?

Això significa a vegades nedar contracorrent, i per caritat. Però, alhora, la pràctica del radicalisme evangèlic no pot ser

invocada per a justificar la incapacitat de connectar amb el món, amb la societat. No, es tracta de discernir amb el més gran esperit de fe les arrels del mal, detectar-les, denunciar-les. Com escriu sant Agustí en el seu extens Sermó sobre els pastors, «la fortalesa cristiana enclou no solament fer el que és bo, sinó també resistir allò que és dolent».

I aquí tenim el perquè de tants homes i tantes dones que, durant el segle XX, han viscut arreu del món la radicalitat de la fe fins a donar la pròpia sang. D'aquí prové igualment el sentit que cal concedir a tot el treball missioner, a tot l'esforç d'inculturació de l'Evangeli, o simplement al compromís de viure la Paraula de Déu. Per això, si gratem l'escorça de la realitat martirial del segle XX, hi trobarem a l'interior, més que no pas un fonamentalisme, un fonament: la base necessària per a optar per Déu.

Fa gairebé un segle que, entre milers de cristians, vint monjos de Montserrat ho van viure a fons.

FRATERNA NOS, DOMINE, MARTYRUM TUORUM
MONTSERRATENSIVM CORONA LAETIFICET:
QUAE ET FIDEI NOSTRAE PRAEBEAT INCREMENTA
VIRTUTUM ET MULTIPLICI NOS SUFFRAGIO CONSOLETUR

Que ens alegri, Senyor, la corona fraterna d'aquests vostres màrtirs de Montserrat. Que augmenti el vigor de la nostra fe i ens doni consol per aquest gran nombre d'intercessors.

